

M. S. Hlukhovska,
*Kharkiv State Academy of Physical Train,
International Office Department*

THE MECHANISM OF ASSOCIATIVE MOTIVATION OF STRUCTURAL WORD INNOVATION

The article is devoted to the mechanism of associative motivation of word innovations in Ukrainian language world. The author described the main features of associative motivation, established as a result of cognitive analysis of innovative onomasiological words. Analyzed the views of Ukrainian and foreign linguists who researched associative motivation. The author emphasized the importance of associative motivation mechanism as a starting word creative innovation. Highlight donor and recipient zone formed during rethinking innovation. It is separated types rethinking structural word formation in associative speaker level where motivation mechanism of association is closely intertwined with metaphor and metonymy.

Key words: associative motivation, structural and metaphorical motivation diffuse metaphorical motivation heshtaltna motivation, word innovation, cognitive approach.

УДК 81'367.332.7

Н. В. Кобченко,
*канд. філол. наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Інститут філології,
доцент кафедри української мови та прикладної лінгвістики*

ВЗАЄМОДІЯ ПОДВІЙНОГО ВЛАСНЕ-ПРЕДИКАТИВНОГО СИНТАКСИЧНОГО ЗВ'ЯЗКУ З ІНШИМИ ТИПАМИ

Статтю присвячено аналізу взаємодії подвійного власне-предикативного зв'язку з іншими типами синтаксичного зв'язку в межах простого й складного речень. З'ясовано, які саме типи одиничного й подвійного синтаксичного зв'язку взаємодіють із подвійним власне-предикативним, схарактеризовано механізми кожної взаємодії, описано структурно-семантичні різновиди речень, що постають унаслідок цих взаємодій.

Ключові слова: синтаксичний зв'язок, подвійний синтаксичний зв'язок, предикативний синтаксичний зв'язок, синтаксична трійка, подвійний присудок, предикативне означення, дуплексив, депіктив.

Вагомим внеском у теорію речення протягом останніх десятиліть стали напрацювання в галузі подвійного синтаксичного зв'язку, а саме його предикативного різновиду, що функціює в конструкціях структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$. На сьогодні висвітлено семантичний спектр складників цих побудов, семантико-синтаксичні відношення між ними, а також запропоновано кілька концепцій граматичної природи цього зв'язку та кілька потрактувань синтаксичної ролі (реченневої позиції) поєднаних ним компонентів. Проте взаємодія подвійного власне-предикативного зв'язку з іншими синтаксичними зв'язками, що призводить до модифікації конструкцій зазначеної

структурної моделі у межах розгортання речення, ще не потрапляла в поле уваги науковців.

У сучасному українському мовознавстві цілком описані всі способи поширення й ускладнення простого речення, з'ясовано участь різних типів синтаксичного зв'язку в модифікаціях структурної схеми речення. Спираючись на це, І.Р. Вихованець обґрунтував роль різних типів і форм синтаксичного зв'язку в організації простого речення, визначив за цією ознакою їхню центральність/ периферійність [1, с. 16-30]. Також лінгвіст окреслив будівельну роль підрядного, сурядного та недиференційованого синтаксичних зв'язків для різних типів складного речення [2, с. 295-296, 347-349]. Участь різних типів і форм синтаксичного зв'язку в утворенні й модифікації центральних синтаксичних одиниць стала критерієм їхньої класифікації для А. П. Загнітка. Учений на підставі цього ранжував їх на реченнєвотвірні, реченнєвомодифікаційні й словосполученнєвотвірні [3 (I), с. 16-28]. М. В. Мірченко, потрактувавши синтаксичні зв'язки формально-синтаксичними категоріями, здеталізував їхню роль у формуванні й модифікації простого й складного речень [5, с. 192-289]. О. В. Кульбабська схарактеризувала типи синтаксичних зв'язків, що забезпечують формальну організацію речень із вторинною предикацією [4, с. 476-556]. Сутність подвійного предикативного зв'язку, формально-граматичну й семантико-синтаксичну організацію речень, у яких він функціонує, спеціально студіювали як зарубіжні [6; 9; 11; 12; 13; 14], так і вітчизняні [8] мовознавці. І саме особливий статус подвійного зв'язку зумовлює потребу в спеціальному дослідженні його взаємодії з іншими типами синтаксичного зв'язку, що охоплює й аналіз модифікацій конструкцій структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$, які постають наслідком цієї взаємодії.

Мета пропонованої розвідки зумовлена її актуальністю й полягає в описі взаємодії подвійного власне-предикативного зв'язку з іншими типами синтаксичного зв'язку в межах речення. Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких завдань: 1) з'ясувати, з якими типами синтаксичного зв'язку взаємодіє подвійний власне-предикативний зв'язок у структурі простого речення; 2) установити, з якими типами синтаксичного зв'язку взаємодіє подвійний власне-предикативний зв'язок у структурі складного речення; 3) висвітлити модифікації конструкцій структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$, які супроводжують зазначені взаємодії. Об'єкт дослідження – речення з подвійним власне-предикативним синтаксичним зв'язком (речення, що містять конструкції структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$), предмет безпосереднього аналізу – формальна організація, способи поширення й ускладнення цих речень. Фактичний матеріал дослідження становлять двоскладні прості речення з подвійним присудком та складні речення, в одній із предикативних частин яких наявний подвійний присудок, дібрані методом суцільної вибірки з творів художньої літератури. Мета, завдання та предмет дослідження зумовили застосування таких методів: комплексний аналіз реченнєвих побудов на формально-граматичному та семантико-синтаксичному рівнях, аналіз за безпосередніми складниками, аналіз у термінах залежностей та описовий. Результати пропонованого дослідження доповнять синтаксичну науку відомостями про способи поширення й ускладнення речень, предикативний центр яких організований подвійним синтаксичним зв'язком, сприятимуть оформленню цілісної теорії синтаксичних зв'язків, а також удосконалять інструментарій членування реченнєвих побудов на формально-граматичному й семантико-синтаксичному рівнях.

Потребує пояснення використана у студії термінологія. Зокрема, поняттям **синтаксична трійка** оперуємо на позначення трикомпонентної конструкції, між складниками якої реалізується подвійний синтаксичний зв'язок. Усім конструкціям, що

є сферою функціонування подвійного синтаксичного зв'язку, притаманна семантична або структурно-семантична неелементарність та синтаксична похідність. Вони витворюються внаслідок перебудови та ускладнення синтаксичних зв'язків між компонентами двох вихідних структур у процесі об'єднання їх у похідну, напр.: *Мавка виходить з лісу пишно завітчана, з розпущеними косами* (Леся Українка) ← *Мавка виходить з лісу* + *Мавка є пишно завітчана*. Спільний лексичний компонент вихідних речень у похідній конструкції називатимемо **вершиною синтаксичної трійки**, між компонентами якої встановлюється подвійний синтаксичний зв'язок. Відповідно, **основа синтаксичної трійки** – це два інші компоненти синтаксичної трійки, які містяться в різних вихідних реченнях, а в похідному входять до складу синтаксичної трійки. І **членом основи синтаксичної трійки** називаємо кожен з цих компонентів.

Синтаксичні трійки структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$, які є сферою реалізації подвійного власне-предикативного зв'язку, функціуючи в мовленні, досить часто зазнають певних модифікацій. Ускладнення цих конструкцій постає наслідком взаємодії подвійного власне-предикативного зв'язку з іншими типами синтаксичного зв'язку й полягає в поширенні одного чи двох членів синтаксичної трійки або ж синтаксичної трійки загалом одиницями, що надають реченню семантичної завершеності в умовах певної комунікативної ситуації або розширюють його інформативну перспективу. Проведене дослідження особливостей синтаксичної організації та способів ускладнення конструкцій структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$, уможливило зробити висновок про залежність цих способів ускладнення не лише від комунікативних потреб, а й від граматичної природи складників розглянутих побудов. На здатність подвійного власне-предикативного зв'язку взаємодіяти з тим чи тим типом одиничного синтаксичного зв'язку, а отже й на шляхи поширення синтаксичної трійки, у якій він реалізується, певним чином впливає семантико-граматична специфіка ад'єктива чи його еквівалента. Зокрема, вживання в таких побудовах займенникового прикметника *такий* не лише переводить у площину дійсності значення стану, у якому перебуває підмет під час виконання дії, а й урізноманітнює можливості для структурно-семантичного поширення цієї синтаксичної трійки. Коли ж цей прономінатив ужитий перед повнозначним прикметником чи його еквівалентом, він набуває перехідного граматичного характеру й створює дещо іншу перспективу ускладнення аналізованих синтаксичних трійок. З огляду на це варто окремо розглянути способи модифікації синтаксичних трійок структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$ залежно від семантико-граматичної природи ад'єктивного компонента. Але в пропонованій розвідці зосередимось лише на особливостях модифікації зазначених синтаксичних трійок, у яких недієслівний компонент присудка виражений власне-прикметником, власне-іменником чи цілісним словосполученням.

Найпростіший і найчастотніший тип модифікації аналізованих побудов ґрунтується на залученні підрядного прислівного зв'язку й полягає в поширенні одного, двох чи всіх членів синтаксичної трійки валентно-зумовленими чи валентно-незумовленими підпорядкованими компонентами. Наслідком цього постає речення з другорядними членами, чітко розподіленими на групу підмета, напр.: *Хмільний Януш іще лежав голим у піні поміж смаглявими жінками* <...> (Петро Яценко); *Одноногий дідो Міська нажлуктався горілки першиим* <...> (Петро Яценко); групу дієслівного компонента присудка, напр.: *Хмільний Януш іще лежав голим у піні поміж смаглявими жінками* <...> (Петро Яценко); *Одноногий дідо Міська нажлуктався горілки першиим* <...> (Петро Яценко); та групу недієслівного компонента присудка, напр.: *Юрій стояв приголомшений такою неймовірною жорстокістю* <...> (Роман Іваничук).

Взаємодія подвійного власне-предикативного зв'язку з підрядним детермінантним модифікує синтаксичну трійку, долучаючи до неї детермінантні обставини, які поширюють її загалом, напр.: **Потім він приїздив до нас такий радісний та щасливий** (Михайло Старицький). Також ця взаємодія, як уже було зазначено, може виходити за межі простого речення й спричиняти утворення складнопідрядних речень розчленованої структури. Прикметно, що приєднаним у такий спосіб підрядним предикативним частинам не властиве семантичне розмаїття, вони обмежені лише компаративним значенням, напр.: **Він дивився на мене зчудований, мов побачив мене такою перший раз у житті** (Ольга Кобилянська); **Амалія натомість стояла штивна, наче статуя Мелюзини на Ринку** (Юрій Винничук). Взаємодія зазначених типів синтаксичного зв'язку може формувати не лише складнопідрядні компаративні двосуб'єктні, а й моносуб'єктні конструкції. Підрядна предикативна частина таких утворень також побудована за моделлю синтаксичної трійки $S_1+V_f+Adj_{1,5}$, а предметом зіставлення в них постають різні дії особи, які супроводжував той самий її стан, напр.: **Вона вмерла безталанною, як і родилась безталанною** (Іван Нечуй-Левицький).

Ще один тип модифікації аналізованих побудов спричинений взаємодією подвійного власне-предикативного зв'язку з напівпредикативним. Унаслідок цього постають речення з порівняльним зворотом, що поширює один з членів основи синтаксичної трійки, а саме ад'єктивний компонент, напр.: **Тільки зараз помічаю Рому, вона стоїть осторонь біда, як стіна** (Анатолій Дністровий); **Сидів <Петро> надутий, як сич, червоними пораненими руками скручував цигарку** (Софія Андрухович).

Доволі поширеною є модифікація розгляданих побудов на підставі сурядного зв'язку. Однорідні члени речення, як відомо, не створюють нових семантико-синтаксичних і формально-граматичних позицій [10, с. 92; 1, с. 27], а дублюють уже наявні, розташовуючись паралельно до якогось з компонентів синтаксичної трійки, і, відповідно, “характеризуються спільними лініями синтаксичних зв'язків” [3 (II), с. 21] з цим компонентом. Влучно, на наш погляд, передає статус однорідних членів у структурі речення термін “роздвоєні актанти”, застосований Л. Теньєром [7, с. 337], адже позиції цих членів у проекції на структурну схему ніби складаються в одну, а лінії їхніх зв'язків з іншими компонентами збігаються. У такий спосіб один із членів синтаксичної трійки постає “роздвоєним” або, якщо однорідних членів понад два, “розмноженим”. Оскільки кожен компонент синтаксичної трійки поєднаний з двома іншими водночас, то введення однорідного члена щодо одного з них спричиняє дублювання двох ліній зв'язку з трьох, які становлять комплекс подвійного власне-предикативного зв'язку.

Отож, унаслідок взаємодії подвійного власне-предикативного зв'язку з сурядним виникають такі модифікації синтаксичних трійок структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$:

1) з розмноженою позицією підмета (з розмноженою вершиною синтаксичної трійки): **Останніми прийшли Іллєвський і Пузанов** (Олесь Гончар); **Закохані й пияки прокидаються першими** (Сергій Жадан); **Юрко й Надійка повернулися з парку голодні** (Розмовне); **Ось лежать мертві-побиті не якісь язичники-погани, не мусульмани і навіть не фалаши-іудеї, а самі християни** (Василь Кожелянко). Прикметно, що цей тип модифікації розгляданих синтаксичних конструкцій не актуалізований в мовній практиці. Коли є потреба передати ситуацію, що відбиває однакові дії двох чи більше осіб, які під час виконання цих дій перебувають у тому самому стані, здебільшого використовують конструкції з підметом, вираженням займенниковим іменником у формі множини, подекуди – власне-іменником у формі множини, збірним іменником чи цілісним словосполученням з кількісним значенням, напр.: **Ми їхали в село вже**

підготовленими до практики (Григір Тютюнник); *Вони валялися п'яні в багнюці* (Лариса Денисенко); *Жінки, як і студент, одягом себе не обтяжують, роздягнутими працюють там* <...> (Олесь Гончар); *Після езекуції розбійники мали пригноблений вигляд, мовби змирилися з усім, що їх чекає, сиділи охлялі й посоловілі* (Юрій Винничук); *І жили там рабами в тяжкій чужій роботі заворожені в неволю люди* (Степан Васильченко); *Лягала молодь у труну жива...* (Леся Українка); <...> *кілька дітей упали на підлогу непритомні* (Таня Малярчук). Очевидно, цей факт пов'язаний із семантичною спеціалізацією аналізованих конструкцій – відбивати ситуації, у яких суб'єкт, виконуючи якусь конкретну дію, водночас перебуває у певному стані, тобто ситуації синхронізованого протікання конкретної дії та стану того самого суб'єкта. Якщо конструкція такого зразка виражає кілька ситуацій, у яких кілька суб'єктів виконують однакові дії й водночас перебувають в однакових станах, то стан і дія кожного суб'єкта постають синхронізованим не лише між собою, а й щодо дій і станів інших суб'єктів. Вираження цих суб'єктів однією одиницею (з лексичним чи граматичним значенням множинності) увиразнює злагодженість і одночасність тих самих дій і станів кількох суб'єктів, актуалізує їхню синхронність. У такий спосіб кілька позамовних ситуацій на рівні мовної репрезентації постають як цілісність;

2) з розмноженою позицією недієслівного компонента присудка (з розмноженим одним з членів основи синтаксичної трійки). Однорідні недієслівні компоненти подвійного присудка в таких реченнях позначають або кілька станів (приміром, фізичний і психологічний), у яких перебуває суб'єкт під час виконання дії, або його внутрішній стан / стани й зовнішню ознаку/ ознаки. З-поміж модифікованих у такий спосіб конструкцій можна виокремити два різновиди: з однаковим морфологічним виявом однорідних недієслівних компонентів подвійного присудка, напр.: *Стояли вони насуپлені й мовчазні* (Борис Антоненко-Давидович); *Сіримі, принишклими та мовчазними покидали Львів мешканці – його душа* (Петро Яценко); <...> *Ліле вийшла у гарній сукні та капелюшку, з якого на її обличчя спадала вуаль* (Петро Яценко); *Стався, щоправда, раз, іще до війни, такий випадок, коли не першим вийшов Хорошун у косарській вервечці, а другим – за покійним Василем Карим* (Григір Тютюнник); та з різним морфологічним виявом однорідних недієслівних компонентів подвійного присудка, напр.: *Ягнич стояв у роздумі, насуплений* (Олесь Гончар); *Такі, як ти, народжуються дорослими, борцями, з горбом вічних каменярьсько-пролетарських проблем* (Галина Тарасюк); *Захарко лежав із закритими очима, али начеб усміхнений* (Володимир Лис);

3) з розмноженими позиціями обох членів подвійного присудка (з розмноженими обома членами основи синтаксичної трійки): *Микола пішов на фронт рядовим, а повернувся сержантом* (А. Яна); *Ішов <він> на фронт рядовим, солдатом, а демобілізувався – гвардії капітаном* (Василь Минко); *Марко побіг гуляти викупаним, а повернувся замурзаним; Марина весь вік прожила забезпеченою, а померла у злиднях*. Семантичний спектр дієслів у конструкціях цього зразка обмежений, зазвичай це лексеми зі значення руху та існування. Компоненти таких однорідних присудків представлені власне- або контекстуальними антонімами й вступають у протиставні семантико-синтаксичні відношення;

4) з розмноженим комплексом позицій подвійного присудка (з розмноженою основою синтаксичної трійки як цілим). Цей тип модифікації синтаксичних трійок структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$ зумовлений появою в реченні ще однієї (подекуди й більше) предикативної позиції, яку заповнюють простий дієслівний, складений дієслівний або складений іменний присудки, напр.: *Світ старітиме, люди житимуть вічно або*

помиратимуть молодими (Петро Яценко); *Дорогою ті двоє грілися самогоном, реготали, щось цвенькали до Ганнусі, та вона не обізувалась до них ані словом, сиділа закам'яніла, не відчуваючи холоду, і їй здавалося, що лоно її теж закам'яніло* (Василь Шкляр); *Я прокидалася стомленою, ледь могла підвестися* (Лариса Денисенко); *Лена була готова до радикальних дій, першою рвалася в бій* (Таня Мальярчук). Взаємодія подвійного власне-предикативного зв'язку із сурядним у такому разі полягає в тому, що певний компонент приєднується сурядним зв'язком до основи синтаксичної трійки, члени якої поєднані тяжінням як формою-складником подвійного зв'язку, і, відповідно, вступає в предикативний зв'язок у формі координації з основою синтаксичної трійки;

5) зі змішаною сурядністю: **Ягельський** тим часом вже спокійно **вмер і лежав** тепер **нерухомий, мертво-сірий, витягнений** на весь зріст, до всього **байдужий** остаточно (Іван Багряний). Модифікація цього типу спричинена появою в реченні двох ліній сурядного зв'язку, одна з яких розгортається від одного з членів основи синтаксичної трійки (від недієслівного компонента подвійного присудка), а інша – від основи синтаксичної трійки загалом (від подвійного присудка в комплексі). Перша лінія сурядного зв'язку, внутрішня, взаємодіє з двома формами-складниками подвійного власне-предикативного зв'язку, адже долучає ад'єктиви, які приєднуються до дієслівного компонента присудка тяжінням і до підмета – предикативним зв'язком у форму координації, напр.: **Ягельський лежав нерухомий, мертво-сірий, витягнений** на весь зріст, до всього **байдужий** остаточно. Друга ж лінія сурядного зв'язку, зовнішня, взаємодіє лише з однією формою-складником подвійного власне-предикативного зв'язку, бо приєднує простий присудок, який вступає в предикативний зв'язок у формі координації з підметом, напр.: **Ягельський [вмер]** і **[лежав нерухомий, мертво-сірий, витягнений, байдужий]**.

Окремо варто зауважити, що обстежений матеріал не засвідчує модифікації синтаксичних трійок розгляданого зразка з розмноженим дієслівним компонентом. Звичайно, ситуації, у яких суб'єкт виконує дві дії, перебуваючи під час цього в тому самому стані, трапляються, проте на рівні мовної репрезентації вони постають у конструкціях з лексичним повтором ад'єктива, який виражає цей стан. Саме тому ці ситуації експліковані модифікованими синтаксичними трійками з розмноженою основою, напр.: *Але й раніше я приходила чужою і відходила чужою, коли не знаходила для себе, так би мовити, “родючого ґрунту”* (Галина Пагутяк).

Модифікація аналізованих побудов нерідко постає наслідком взаємодії подвійного власне-предикативного зв'язку з кількома одиничними. Найчастіше він одночасно взаємодіє з підрядним прислівним та сурядним зв'язками, структуруючи речення з подвійним присудком, поширене другорядними членами та ускладнене чи однорідними підметами, чи однорідними ад'єктивними компонентами присудка чи однорідними присудками цілком, що демонструють більшість вищенаведених синтаксичних утворень. Подекуди можлива взаємодія подвійного власне-предикативного зв'язку з напівпредикативним і сурядним. До прикладу, речення *Вона, така маленька супроти мене, стояла несміла й розгублена, мов дитина, і дивилася на мене* (Богдан Бойчук) демонструє ускладнення синтаксичної трійки двома лініями сурядного зв'язку – внутрішньою й зовнішньою (розмноженою є позиція ад'єктивного члена основи синтаксичної трійки: *Вона стояла несміла й розгублена*, та позиція основи загалом: *Вона [стояла несміла й розгублена] і [дивилася]*) – та двома напівпредикативними зв'язками, які приєднують відокремлене означення до вершини синтаксичної трійки (*Вона, така маленька супроти мене*) та порівняльний зворот до одного з членів основи (*розгублена, мов дитина*).

Власне-предикативний зв'язок, окрім одиничних зв'язків, взаємодіє й з іншими типами подвійного зв'язку. Зокрема, зафіксовано модифікацію розгляданих синтаксичних трійок на ґрунті перетину власне-предикативного зв'язку з опосередкованим. У такому разі до одного з членів синтаксичної трійки приєднується уточнювальний компонент, який за його посередництва вступає у зв'язок з двома іншими компонентами цієї трійки. Обстежений матеріал засвідчує, що за такої модифікації вузлом опосередкованого зв'язку виступає субстантив-підмет, напр.: *Свідки цього – Настя й Василь – тепер сиділи задумані <і серйозні>* (Степан Васильченко); або ад'єктив чи його еквівалент, напр.: *<...> відразу, як вона переступила обшарпаний поріг лікарні, з якої <вона> вийшла вже зовсім іншою, чужою собі людиною* (Наталка Сняданко). Дієслово через свою категорійну специфіку здебільшого не здатне приєднувати уточнювальні поширювачі.

Отже, власне-предикативний подвійний зв'язок у синтаксичних трійках структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$, ад'єктивний компонент яких виражений власне-прикметником, власне-іменником або цілісним словосполученням, взаємодіє як з одиничними синтаксичними зв'язками – підрядним (прислівним і детермінантним), напівпредикативним та сурядним, так і з подвійними, зокрема з опосередкованим. Специфікою цих процесів є те, що вони розгортаються здебільшого на рівні формально простого речення. Взаємодія подвійного власне-предикативного зв'язку з підрядним прислівним та підрядним детермінантним поширює кожен з компонентів синтаксичної трійки прислівними членами й синтаксичну трійку загалом детермінантними обставинами, відповідно. Його взаємодія із сурядним зв'язком зумовлює модифікацію синтаксичної трійки за рахунок розмноження позицій вершини синтаксичної трійки, ад'єктивного члена основи синтаксичної трійки або основи синтаксичної трійки загалом. Подекуди до взаємодії можуть бути залучені два сурядні зв'язки, унаслідок чого відбувається одночасне розмноження двох елементів синтаксичної трійки. Взаємодія подвійного власне-предикативного зв'язку з напівпредикативним зумовлює ускладнення синтаксичної трійки відокремленими означеннями щодо її вершини та відокремленими порівняльно-квантитативними обставинами щодо ад'єктивного члена основи. З усіх типів подвійного зв'язку власне-предикативний взаємодіє лише з опосередкованим, модифікуючи синтаксичну трійку приєднанням до її вершини або ад'єктивного члена основи уточнювальних одиниць. На рівні складного речення подвійний власне-предикативний зв'язок взаємодіє лише з підрядним детермінантним, формуючи складнопідрядні конструкції розчленованої структури з підрядною компаративною частиною. Перспективи дослідження вбачаємо в аналізі способів і механізмів модифікації синтаксичних трійок структурної моделі $S_1+V_f+Adj_{1,5}$, ад'єктивний компонент яких виражений займенниковим прикметником *такий* або сполукою власне-прикметника з цим прономінативом.

Література

1. *Вихованець І.Р.* Нариси з функціонального синтаксису української мови / І.Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 224 с.
2. *Вихованець І.Р.* Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / І.Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
3. *Загнітко А.П.* Основи українського теоретичного синтаксису [у 3-х част.] / А.П. Загнітко. – Горлівка : ГДПІМ, 2004. – Ч. 1. – 228 с.; Ч. 2. – 253 с.; Ч. 3 – 265 с.
4. *Кульбабська О.В.* Вторинна предикація у простому реченні : [монографія] / О.В. Кульбабська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 672 с.

5. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій : [монографія] / М.В. Мірченко. – [2-ге вид., переробл.]. – Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 393 с.
6. Силкина З.А. Опосредствованная синтаксическая связь именных форм с подлежащим и прямым дополнением (Именное тяготение) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.01.01 / З.А. Силкина. – Воронеж, 1973. – 20 с.
7. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса [пер. с фр. И.М. Богуславского и др.; Вступ. ст. В.Г. Гака] / Л. Теньер. – М. : Прогресс, 1988. – 656 с.
8. Томусьяк Л.М. Семантико-синтаксична організація речень з дуплексивами : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Л.М. Томусьяк. – Чернівці, 1999. – 199 с.
9. Чеснокова Л.Д. Семантические типы членов предложения с двойными отношениями: [материалы для спецкурса] / Л.Д. Чеснокова. – Ч. П. – Ростов-на-Дону, 1973. – 103 с.
10. Чеснокова Л. Д. Связи слов в современном русском языке : [пособие для учителей] / Л. Д. Чеснокова. – М. : Просвещение, 1980. – 110 с.
11. Kačala J. Doplnok v slovenčine / J. Kačala. – Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1971. – 277 s.
12. Nichols J. Secondary predicates / J. Nichols. – Proceedings of the Berkeley Linguistics Society. – 1978. – № 4 – P. 114-127.
13. *Secondary Predication and Adverbial Modification. The Typology of Depictives.* [ed. by N.P. Himmelmann, E.F. Schultze-Berndt]. – Oxford: University Press, 2005. – 448 p.
14. Szajbel-Keck M. Secondary Predication in Polish / M. Szajbel-Keck // A dissertation ... for the degree of Doctor of Philosophy in Slavic Languages and Literatures. – Berkeley: University of California, 2015. – 127 p. – Режим доступу: <http://escholarship.org/uc/item/89j0m68h>

References

1. Vykhovanets, I. R. (1992), *Essays on Functional Syntax of the Ukrainian Language* [Narysy z funktsionalnoho syntaksysu ukrainskoi movy], Naukova dumka, Kyiv, 224 p.
2. Vykhovanets, I. R. (1993), *Grammar of the Ukrainian Language. Syntax* [Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys], Lybid, Kyiv, 368 p.
3. Zahnitko, A. P. (2004), *Fundamentals of the Ukrainian Theoretical Syntax* [Osnovy ukrainskoho teoretychnoho syntaksysu], Vol. 1-3., HDPIIM, Horlivka, Vol. 1, 228 p., Vol. 2, 253 p., Vol. 3., 265 p.
4. Kulbabska, O. V. (2011), *Secondary Predication in a Simple Sentence* [Vtorynna predykatsiia u prostomu rechenni], Chernivetskyi nats. un-t, Chernivtsi, 672 p.
5. Mirchenko, M. V. (2004), *The Structure of the Syntactic Categories* [Struktura syntaksychnykh katehoriï], RVV „Vezha” Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky, Lutsk, 393 p.
6. Silkina, Z. A. (1973), *Mediate Syntactic Connection of Noun's Forms with Predicate and Direct Object* [Oposredstvovannaya sintaksicheskaya svyaz' imennykh form s podlezhashchim i pryamym dopolnieniem (Imennoe tyagotenie)], Abstract of the Diss., Voronezh, 20 p.
7. Ten' er, L. (1988), *Grounds of Structural Syntax* [Osnovy strukturnogo sintaksisa], Progress, Moskva, 656 p.
8. Tomusiak, L. M. (1999), *Semantic-Syntactic Structure of Sentences with Duplexes* [Semantyko-syntaksychna orhanizatsiia rechen z dupleksyvamy], Diss., Chernivtsi, 199 p.

9. Chesnokova, L.D. (1973), *Semantic types of the sentence parts of double relations* [Semanticheskie tipy chlenov predlozheniya s dvoynymi otnosheniyami], Vol. II., Rostov-na-Donu, 103 p.

10. Chesnokova, L. D. (1980), *Connections of words in the Modern Russian Language* [Svyazi slov v sovremennom russkom yazyke], Prosveshchenie, Moskva, 110 p.

11. Kačala, J. (1971), *Doplnok v slovenčine*, Vydavateľstvo SAV, Bratislava, 277 p.

12. Nichols, J. (1978), *Secondary predicates*, Proceedings of the Berkeley Linguistics Society, No. 4, pp. 114-127.

13. *Secondary Predication and Adverbial Modification. The Typology of Depictives*, ed. by N.P. Himmelmann, E.F. Schultze-Berndt, University Press, Oxford, 448 p.

14. Szajbel-Keck, M. (2015), *Secondary Predication in Polish*, (Doctoral dissertation), University of California, Berkeley, 127 p., Retrieved from: <http://escholarship.org/uc/item/89j0m68h>.

Н. В. Кобченко,

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
Институт филологии, кафедра украинского языка и прикладной лингвистики*

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ДВОЙНОЙ СОБСТВЕННО-ПРЕДИКАТИВНОЙ СИНТАКСИЧЕСКОЙ СВЯЗИ С ДРУГИМИ ТИПАМИ

Статья посвящена анализу взаимодействия двойной собственно-предикативной связи с другими типами синтаксической связи в рамках простого и сложного предложений. Установлены типы единичной и двойной синтаксической связи, которые вступают во взаимодействие с двойной собственно-предикативной, охарактеризованы механизмы каждого взаимодействия, структурно-семантические разряды предложений, являющихся результатами этих взаимодействий.

Ключевые слова: синтаксическая связь, двойная синтаксическая связь, предикативная синтаксическая связь, синтаксическая тройка, двойное сказуемое, предикативное определение, дуплексив, депиктив.

N. V. Kobchenko,

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Institute of Philology, Ukrainian Language and Applied Linguistic Department*

THE INTERACTION BETWEEN THE DOUBLE PROPERLY-PREDICATIVE SYNTACTIC CONNECTION AND THE OTHER TYPES

The paper deals with the clearing up of the modifications of sentences that grounded on the double proper-predicative syntactic connection. The purpose of the analysis is to find out the arrangement of the double proper-predicative syntactic connection's interactions with the other types and describe the consequences of these interactions for the sentence structure. The simple and complex sentences that contain syntactic triplets of the formal model $S_1+V_f+Adj_{1,5}$ are the object of our analysis. The main methods of this research are complete sentence analysis on the formal-syntactic and semantic-syntactic levels, constituent analysis, analysis by the terms of dependence and descriptive device.

The double proper-predicative syntactic connection interacts with the subordinate to-word connection, the subordinate determinative connection, the semi-predicative connection and the double mediate syntactic connection in the structure of simple sentence. The

consequences of these interactions cause the modifications of syntactic triplets of the formal model $S_1+V_f+Adj_{1,5}$ by the way of subordinate sentence parts', homogeneous sentence parts' and unattached phrases' appearance. In the structure of the complex sentence the double proper-predicative syntactic connection interacts with the subordinate determinative connection only. The result of this interaction is the formation of complex sentences with the comparative clause. The prospective of our study is to research the ways and arrangements of modification of the syntactic triplets of the formal model $S_1+V_f+Adj_{1,5}$, where the adjective constituent is expressed with the pronoun *такий* or with the compound of the proper-adjective and this pronoun.

Key words: syntactic connection, double-syntactic connection, proper-predicative syntactic connection, syntactic triplet, double-predicate, predicative attribute, duplexes, depictive predicate.

УДК 811.161.2'367.633'373.612

О. В. Орленко,

канд. філол. наук,

Національний університет «Львівська політехніка»,

асистент кафедри прикладної лінгвістики

ЩО ГОВОРИТЬ ГРАМАТИКА ПРО КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ? (НА ПРИКЛАДІ ПРИЙМЕННИКІВ ВІД – ДО)

У статті запропоновано когнітивний підхід до опису семантичних відношень прийменників *від* і *до*. Сконструйовано моделі семантичних мереж прийменників і досліджено мотиваційні зв'язки між окремими значеннями. Визначено основні когнітивні структури та механізми, які сприяють розширенню семантичної мережі.

Ключові слова: прийменник, образна схема, траєктор, орієнтир, семантична мережа, когнітивний механізм.

Грамматика як засіб відображення способу мислення людини заснована на наївній картині світу. До уваги беруться ті особливості існування оточення, які помітні неозброєним оком і не вимагають спеціальних знань. Деталі, які відрізняють народні картини світу одна від одної, переважно зосереджені в лексиці мови, а граматичний стрій мов є надзвичайно подібним, оскільки відображає універсальні когнітивні механізми людини. Сучасна лінгвістична думка відійшла від надмірного релятивізму, який змушував вважати, що можливості відмінностей між мовами майже безмежні. Погоджусь із твердженням В. Чейфа, що семантичні структури різних мов значно подібніші, ніж їхні поверхневі структури [1, с. 98]. Відмінності охоплюють, здебільшого, формальне вираження глибинних структур.

С. Левінсон стверджує, що просторові уявлення є основою для великої частини наших непросторових уявлень, і це зумовлено тим, що простір є центральним когнітивним доменом для будь-якого рухомого створіння, а людське мислення є глибоко просторовим, оскільки більшість інформації про світ ми отримуємо перцептивно [8, с. 131]. Одним із тверджень когнітивної лінгвістики є фізична зумовленість мовленнєвих висловів, що називають концептуальним втіленням [4]. Просторовий досвід є основою для категоризації та концептуалізації людиною світу, що виявляється й у мові. Основними мовними засобами вираження особливостей